

رابطه بین اعتیاد به تلفن همراه با میزان شادکامی در زنان خانه دار

زهرا طاهریان^۱

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی

چکیده

وابستگی و اعتیاد به تلفن همراه مشکلی جدی برای کار و زندگی اجتماعی و خانوادگی است و بر سازه های مختلف سلامت روان، ارتباطات بین فردی و ایجاد تنش در خانواده تأثیر می گذارد. هدف مطالعه تعیین رابطه اعتیاد به تلفن همراه و میزان شادکامی در زنان خانه دار است. در این مطالعه توصیفی، ۱۰۰ زن خانه دار با روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار جمع آوری داده ها، پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه سواری (۱۳۹۲) شامل ۱۳ سؤال در سه حیطه خلاقیت زدایی (۷ سؤال)، میل گرایی (۳ سؤال) و تنهایی (۳ سؤال) و پرسشنامه شادکامی آکسفورد شامل ۲۹ سؤال چهار گزینه ای بود. داده ها در نرم افزار SPSS ۲۰ وارد و با ضریب همبستگی پیرسون آنالیز شدند. نتایج نشان داد که بین اعتیاد به تلفن همراه و میزان شادکامی در زنان خانه دار رابطه ای منفی و معنادار وجود داشت. **بطور کلی** اعتیاد به تلفن همراه می تواند منجر به کاهش میزان شادکامی در زنان خانه دار شود. بنا براین لازم است راهکارها و برنامه های لازم برای پیشگیری از آسیب پذیری آنان در جامعه پایه ریزی شود.

واژه های کلیدی: اعتیاد به تلفن همراه، شادکامی، زنان خانه دار

مقدمه

خانواده مهم ترین نهاد اجتماعی است. دستیابی به جامعه سالم در گرو سلامت خانواده و تحقق خانواده سالم مشروط به برخورداری افراد آن از سلامت روانی و داشتن روابط مطلوب با یکدیگر است [۱].

بسیاری از روانشناسان و متخصصان مشاور خانواده، ناهنجاری ها و اختلاف های زوجین در مسائل عاطفی و جنسی را یکی از عوامل جدی و قابل توجه افزایش آمار طلاق در کشور می دانند و افزایش این ناهنجاری ها و اختلاف ها را زنگ خطری برای تحکیم نهاد خانواده توصیف می کنند. به نظر می رسد عدم جامعه پذیری صحیح زوجین ریشه عمده چنین مسائلی باشد. بدین معنا که عدم آشنایی مناسب و صحیح فرد با الگوها، هنجارها، تکالیف و انتظارات خود در زندگی زناشویی می تواند زمینه ساز بسیاری از مشکلات و ناهنجاری ها شود. آنچه بدیهی به نظر می رسد آن است که در زمان گذشته نهاد خانواده به عنوان تنها نهاد کارگزار جامعه پذیری افراد محسوب می شد، اما با توجه به تغییرات صورت گرفته و رشد فناوری و بروز پدیده های نوظهوری چون اینترنت، ماهواره، رسانه های جمعی و شبکه های اجتماعی، شاهد پیدایش رقبای جدی در کنار خانواده هستیم [۲].

تکنولوژی نوین در عصر حاضر بسیاری از کارکردهای خانواده ها را دچار اختلال کرده است. ایشی^۱ (۲۰۱۱) معتقد است که رشد چشمگیر استفاده از گوشی های هوشمند نگرانی های فزاینده ای را در بین کارشناسان در مورد اثرات مخرب آن ایجاد کرده است، از سوی دیگر اعتیاد به اینترنت بر جنبه های مختلف سلامت روان، ارتباطات بین فردی و ایجاد تنش در خانواده به عنوان بخشی از جنبه های منفی گوشی های هوشمند تأثیر می گذارد. در این میان خانواده های زیادی درگیر این فناوری نوپا شده اند که در بعضی مواقع زندگی زناشویی آنها را تهدید می کند [۳].

تکنولوژی هایی مانند تلفن همراه و اینترنت روز به روز در حال پیشرفت هستند. تلفن همراه از بزرگترین اختراعات دنیای امروزی است و به دلایلی مانند راحتی استفاده و تسهیلات آن، اکثر مردم در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه از آن استفاده می کنند. گستره ی متنوع از عملکردهای جدید تلفن های همراه مثل دوربین، کامپیوتر، پخش موزیک و GPS (سیستم موقعیت جهانی) وجود دارد. در حالی که تلفن های همراه به عنوان وسیله ای برای ارتباط و تعاملات بین فردی جذاب هستند و علیرغم پیشرفت محسوس تکنولوژی گوشی همراه در سال ۱۹۸۳ و مزایای بالقوه ی آن، استفاده از تلفن همراه بدون عیب هم نیست و همواره خطرات فزاینده ای نیز در استفاده ی مشکل ساز از آن وجود داشته است [۴].

رفتارهای خاصی مربوط به تلفن های همراه مشکل ساز در نظر گرفته می شوند و در نتیجه کنترل های اجتماعی و قانونی مرتبط با آن رو به افزایش است. مطالعات نشان داده بین استفاده مشکل ساز از تلفن همراه با پرخاشگری، سیگار کشیدن، تمایل به خودکشی و پایین بودن عزت نفس در همه سنین و دو جنس ارتباط مثبت وجود دارد [۴]. تبعاً استفاده از تلفن همراه در مکان های مختلفی از جمله بیمارستان ها، هواپیماها، و پمپ بنزین ها ممنوع بوده یا استفاده از آن در حین رانندگی در بسیاری از کشورها خلاف قانون می باشد. از جمله مشکل های دیگر استفاده از تلفن همراه، نگرانی کاربران آن نسبت به هزینه های بالای آن می باشد [۴].

رفتارهای شبه اعتیادی به تلفن همراه مشکلی جدی برای کار و زندگی اجتماعی افراد است. افراد معتاد، در صورتی که تلفن همراه شان نباشد، احساس افسردگی، شکست و تنهایی می کنند. گاهی اوقات کار و زندگی شان بر اثر تماس های مکرر، پیام های متنی، گشت و گذار در وب و چت های آنلاین مختل می شود. تعریف کردن رفتارهای شبه اعتیادی مشکل است زیرا علائم متعددی همراه آن هاست [۵].

^۱ -Ishii

مازیا پازد معتقد است هنگامی که از اعتیاد صحبت می شود اشاره به رفتارهایی غیر قابل کنترل که با رفتار طبیعی متفاوت است، می شود. وابستگی به مواد به عنوان پدیده سایکولوژیک، شناختی و رفتاری است که پس از استفاده مداوم از یک ماده به وجود می آید و شامل تمایل شدید به مصرف مواد، اشکال در کنترل مصرف مواد، اولویت مصرف نسبت به سایر فعالیت ها و تعهدات، گاهی اوقات علائم پرهیز فیزیکی و تفاوت در مصرف علی رغم پی آمدها و عوارض ناشی از آن می باشد [۶].

اعتیاد به تلفن همراه، نوعی رفتار تکانشی در استفاده از تلفن همراه می باشد که کاربرد آن توسط فرد نه تنها برای احساس آرامش در پی دارد، بلکه، به تدریج با افزایش سطح تحمل وی، برای دست یابی به همان احساس پیشین، نیازمند استفاده بیشتر و روی آوردن به تلفن های پیشرفته تر است و در صورت محرومیت حالت انزوا به وجود می آید [۷]. جنارو و همکاران (Jenaro et al., ۲۰۰۷) استفاده مفرط از تلفن همراه را عبارت از وضعیتی که در آن از تلفن همراه بیش از حد استفاده می شود و مشغله ذهنی بی شماری را بوجود می آورد، می دانند [۸].

پژوهش خزاعی و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد که بین وابستگی به تلفن همراه با پرخاشگری، رابطه مثبت و معنی داری وجود داشت [۹]. ابازری و نوریان (۱۳۹۱) رابطه اعتیاد به اینترنت با ابتلا به افسردگی را مورد مطالعه قرار دادند و نتایج آنها نشان داد بین اعتیاد به اینترنت و افسردگی رابطه وجود دارد و میزان افسردگی در کاربران دختر بیشتر از پسر است [۱۰].

پژوهش جعفری و فاتحی زاده (۱۳۹۱) نشان داد که مجموعه متغیرهای بالینی افسردگی، اضطراب، فشار روانی و هراس اجتماعی می توانند پیش بینی کننده اعتیاد به اینترنت باشند [۱۱]. صاحب نظرانی همچون ریدوت، فوهر و روبرتز (۲۰۱۰) مدعی شدند که نوجوانانی که به شدت از رسانه ها استفاده می کنند اغلب ناراحت، غمگین، غیر شاد و اغلب خسته هستند [۱۲].

خزاعی و همکاران (۱۳۹۲) شیوع وابستگی به موبایل و ارتباط آن با عزت نفس دانشجویان را مورد مطالعه قرار دادند و نتایج آنها نشان داد میزان شیوع وابستگی به موبایل ۰/۹٪ می باشد. میزان وابستگی به موبایل در دوجنس تفاوت معناداری نداشت اما بر حسب رشته، مقطع تحصیلی، مدت و چگونگی استفاده از تعداد تماس و پیام های دریافتی و ارسال روزانه شارژ ماهانه متفاوت بود. و بین وابستگی به موبایل و عزت نفس دانشجویان همبستگی معنادار منفی وجود داشت [۱۳].

در پژوهش یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۵)، اعتیاد به تلفن هوشمند در بین دانشجویان پرستاری با شیوعی نزدیک به ده درصد وجود داشت. و دسترسی زیاد به اینترنت و استفاده زیاد از تلفن هوشمند با این اختلال در ارتباط بود [۱۴]. پژوهش صدوقی و محمد صالحی (۱۳۹۶) نشان داد که استفاده بیش از حد تلفن های همراه دارای تأثیرات منفی بر خواب، سلامت روانی و عملکرد تحصیلی دانشجویان می باشد [۱۵].

با توجه به سرعت تحولات پیرامون فضای مجازی، اینترنت و شبکه های اجتماعی مجازی به تدریج جایگزین روابط واقعی انسان ها در زندگی روزمره شده اند و از آن جا که زندگی اجتماعی بر اساس همان روابط و ارتباطات میان انسانی بنا می شود، شناخت آسیب هایی که این روابط را تهدید می کند حائز اهمیت است. زنان به عنوان بخش مهم و بزرگی از جمعیت جامعه، متأثر از این فضا هستند. زنان خانه دار به دلایل مختلف از جمله پیشرفت و متنوع شدن تکنولوژی ها و لوازم خانگی، وقت و فرصت بیشتر، از تلفن همراه بیشتر استفاده می کنند. با توجه به اینکه زنان نقطه گرد آمدن انواع ارتباط ها در خانواده هستند، اگر این حلقه ارتباطی دچار مشکل شود و استفاده فردی او از این ابزارها بیشتر شود به تضعیف همه ارتباط های خانوادگی منجر می شود. هدف این مطالعه، تعیین ارتباط بین اعتیاد به تلفن همراه و میزان شادکامی در زنان خانه دار است.

^۲ -Rideout, Foehr & Roberts

مواد و روش ها

روش انجام مطالعه حاضر مقطعی می باشد و هم چنین پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی می باشد. جامعه مورد مطالعه تمام زنان خانه دار شهر مشهد می باشند. در این پژوهش حجم نمونه برابر با ۱۰۰ نفر می باشد که از طریق نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند.

ابزار:

۱- پرسش نامه اعتیاد به تلفن همراه: این پرسشنامه توسط سواری در سال ۱۳۹۲ ساخته شد که شامل ۱۳ سؤال و سه عامل به نام خلاقیت زدایی (دارای ۷ سؤال)، میل گرایی (۳ سؤال) و احساس تنهایی (۳ سؤال) می باشد. سؤالات پرسشنامه به صورت مقیاس پنج درجه ای از هرگز (۱) تا اکثر اوقات (۵) نمره گذاری می شود. پایایی کل پرسش نامه ۰/۸۷، برای عامل خلاقیت زدایی ۰/۷۸، برای عامل میل گرایی ۰/۷۶ و برای عامل احساس تنهایی ۰/۸۴ به دست آمد [۱۲]. پایایی کل پرسشنامه در این پژوهش برابر با ۰/۸۵ به دست آمد.

۲- مقیاس شادکامی: این ابزار که در سال ۱۹۹۰ توسط آرجیل و لو^۳ تهیه شده است، ۲۹ ماده ی چهار گزینه ای دارد و بر اساس یک طیف چهار درجه ای از صفر تا ۳ نمره گذاری شده است. اعتبار این آزمون در ایران توسط علی پور و نوربالا (۱۳۷۸) با ۱۰۱ آزمودنی ۰/۹۳ و پایایی آن ۰/۹۲ گزارش شده است. در بررسی فرانسویس^۴ و همکاران (۱۹۹۸) آلفای کرونباخ قابل قبولی نیز برای این مقیاس گزارش شده است. نمره کل آزمودنی ها از ۰ تا ۸۷ در نوسان است [۱۶]. پایایی پرسشنامه در این پژوهش برابر با ۰/۹۳۷ به دست آمد.

در این پژوهش بعد از مشخص کردن گروه نمونه، توضیحاتی در ارتباط با اهداف پژوهش و محرمانه ماندن اطلاعات به شرکت کنندگان ارائه شد، سپس پرسشنامه های پژوهش در اختیار آن ها قرار گرفت. داده های به دست آمده جمع آوری و توسط نرم افزار SPSS۲۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

چنانچه در جدول ۱ مشاهده می شود میانگین برای زیر مقیاس های خلاقیت زدایی، میل گرایی و تنهایی به ترتیب برابر با ۲۰/۴۶، ۸/۸۷۸ و ۹/۵۳۶ می باشد. هم چنین میانگین شادکامی برابر با ۴۱/۵۸۵ می باشد.

^۳ - Lue

^۴ - Francis

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
خلاقیت زدایی	۲۰/۴۶	۵/۸۵۲
میل گرایی	۸/۸۷۸	۲/۴۹۱
تنهایی	۹/۵۳۶	۱/۷۰۴
شادکامی	۴۱/۵۸۵	۸/۹۶۳

مأخذ: یافته های تحقیق

چنانچه در جدول ۲ مشاهده می شود رابطه زیر مقیاس های اعتیاد به گوشی تلفن همراه، شامل خلاقیت زدایی، میل گرایی و تنهایی با میزان شادکامی منفی و معنادار می باشد.

جدول ۲- ضرایب همبستگی بین خرده مقیاس های اعتیاد به تلفن همراه و شادکامی

متغیر	ضریب همبستگی	معناداری
خلاقیت زدایی	-۰/۸۰۴	۰/۰۱۱
میل گرایی	-۰/۸۳۹	۰/۰۰۴
تنهایی	-۰/۶۷۳	۰/۰۱۶

مأخذ: یافته های تحقیق

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه اعتیاد به گوشی تلفن همراه با میزان شادکامی در زنان خانه دار شهر مشهد بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد اعتیاد به گوشی های تلفن همراه رابطه منفی و معناداری با میزان شادکامی در زنان خانه دار دارد. بدین معنا که با افزایش اعتیاد به تلفن همراه میزان شادکامی در زنان خانه دار کاهش می یابد.

نتایج این پژوهش، با پژوهش های ریدوت و همکاران (۲۰۱۰)، خزاعی و همکاران (۱۳۹۰)، ابازری و نوریان (۱۳۹۱)، جعفری و فاتحی زاده (۱۳۹۱)، خزاعی و همکاران (۱۳۹۲)، یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۵)، صدوقی و محمد صالحی (۱۳۹۶) و صادق زاده (۱۳۹۶) در ارتباط است. صاحب نظرانی همچون ریدوت، فوهر و روبرتز (۲۰۱۰) مدعی شدند که نوجوانانی که به شدت از رسانه ها استفاده می کنند اغلب ناراحت، غمگین، غیر شاد و اغلب خسته هستند [۱۲].

برانوی گزارش کرد مردان رفتارهای اعتیادی بیشتری نسبت به اینترنت نشان می دهند در حالیکه زنان از تلفن همراه بیشتر به عنوان وسیله ای برای برقراری ارتباط عاطفی استفاده می کنند [۱۳]. افرادی که نیاز شدید برای برقراری ارتباط با دیگران دارند و در برخی موارد با امید ارتقای اعتماد به نفسشان حرکت می کنند، محتمل ترین افراد برای درگیری و گرفتاری شدید به تلفن همراه محسوب می شوند [۱۷].

° -Rideout, Foehr & Roberts

پژوهش ها نشان داد که فن آوری های ارتباطی و اطلاعاتی از جمله تلفن همراه بر ابعاد مختلف زندگی افراد شامل فردی، اجتماعی و تحصیلی تأثیر دارند [۱۸]. پژوهش صادق زاده (۱۳۹۶) نشان داد که احساس تنهایی، افسردگی و فقدان حمایت اجتماعی می تواند نقش مؤثری در بروز وابستگی به تلفن همراه و شبکه های اجتماعی داشته باشد [۱۹].

بنابراین اگر زنان خانه دار از حمایت کافی برخوردار باشند و راهکارها و برنامه های لازم برای پیشگیری از آسیب پذیری آنان در جامعه پایه ریزی شود، می توان در پیشگیری و یا درمان آسیب های اجتماعی گام مهمی برداشت.

محدودیت این مطالعه مقطعی بودن آن است، در حالی که اعتیاد به تلفن همراه و پی آمد های ناشی از آن نیاز به مطالعات دقیق تر طولی دارد تا با اطمینان بیشتری بتوان رابطه این اختلال را با شادکامی مشخص نمود. با توجه به اینکه طرح پژوهشی از نوع همبستگی می باشد، نمی توان به رابطه علی و معلولی بین متغیرها دست یافت. زیرا متغیرهای روانشناختی تحت تأثیر عوامل زیادی هستند. در نهایت در تعمیم نتایج باید به دقت عمل کرد. از طرفی دیگر محدودیت های نمونه گیری و عدم دسترسی محقق به امکانات لازم جهت نمونه گیری در حجم بالا از محدودیت های این پژوهش بود.

پیشنهاد می شود مطالعاتی انجام شود تا مشخص نماید استفاده نامناسب از تلفن همراه و اعتیاد به آن باعث اختلالات روانشناختی در فرد می شود و یا این اختلالات فرد را مستعد استفاده پاتولوژیک از تکنولوژی مذکور می کند.

منابع

- ۱- برنشتاین، فرانک، برنشتاین مارک. ۱۳۸۲. شناخت و درمان اختلالات زناشویی، ترجمه سهرابی، ح.
- ۲- محمودیان، حمیدرضا؛ پیرایه، لیلا؛ قانعی فرد، لیلا؛ و افسانه وثوقی مطلق. ۱۳۹۵. پیش بینی استفاده آسیب زا از تلفن همراه بر اساس ویژگی شخصیتی زوجین. فصلنامه مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی، شماره یازدهم، زمستان ۱۳۹۵، ص: ۲۲-۱۱.
- ۳- آرام دهنه، احمد؛ نیک منش، سارا؛ و پرویز صباحی. ۱۳۹۶. رابطه اعتیاد به گوشی هوشمند و رضایت زناشویی در زوجین. مجموعه مقالات ششمین کنگره انجمن روانشناسی ایران، روانشناسی معاصر، ۱۲، ص: ۹-۶.
- ۴ - Motoharu T, Susumu T, Masayoshi K. Addictive personality and problematic mobile phone use. *CyberPsychology & Behavior* ۲۰۰۹; ۱۲(۵): ۵۰۱-۵۰۷.
- ۵- Brian R, Tilman Sh, Young T. Development of a scale to measure problem use of short message service: the sms problem use diagnostic questionnaire. *Cyber Psychology & Behavior* ۲۰۰۷; ۸(۱): ۸۴-۸۴.
- ۶- Paz de laPuente M, Balmori A. Addiction to cell phones; are there neurophysiology Mechanisms involved. *Proyecto* ۲۰۰۷; ۶۱: ۸-۱۲.
- ۷- دادستان، پریرخ. (۱۳۸۷). تلفن همراه، یک اعتیاد دیگر، مجله روانشناسی تحولی، شماره ۱۵، ص: ۲۱۶-۲۱۴.
- ۸- حسین پور، الهام، عسگری، علی، و محسن آیتی. (۱۳۹۵). رابطه بین اعتیاد به اینترنت و تلفن همراه با فرسودگی تحصیلی دانشجویان، فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال ششم- شماره چهارم، تابستان ۹۵، ص: ۷۳-۵۹.

- ۹- خزاعی، طیبیه؛ سعادتجو، علیرضا؛ درمحمدی، سمانه؛ سلیمانی، منصوره؛ طوسی نیا، مرضیه؛ و فاطمه ملاحسن زاده. ۱۳۹۱. شیوع وابستگی به تلفن همراه و پرخاشگری نوجوانان شهر بیرجند سال ۱۳۹۰. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، ۱۹(۴): ۴۳۰-۴۳۸.
- ۱۰- اباذری، کبری؛ و زهرا نوریان. ۱۳۹۱. بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت و افسردگی. چهارمین کنگره بین المللی روان تنی، ۲۶ تا ۲۸ مهر ۱۳۹۱، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.
- ۱۱- جعفری، نسیم، و مریم فاتحی زاده. ۱۳۹۱. بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت با افسردگی، اضطراب، فشار روانی و هراس اجتماعی در دانشجویان دانشگاه اصفهان. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، دوره هفدهم، ۹-۱.
- ۱۲- سواری، کریم. ۱۳۹۲. ساخت و اعتبار یابی پرسش نامه اعتیاد به تلفن همراه. فصلنامه اندازه گیری تربیتی، شماره ۱۵، سال پنجم.
- ۱۳- خزاعی، طیبیه؛ سعادت جو، علیرضا؛ شبانی، مجید؛ صنوبری، محمد؛ و محسن بازیان. ۱۳۹۲. بررسی شیوع وابستگی به موبایل و ارتباط آن با عزت نفس دانشجویان. مجله دانش و تندرستی، دوره ۸، شماره ۴، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شاهرود.
- ۱۴- یحیی زاده، سیمین؛ فلاحتی خشکناز، مسعود؛ ره گوی، ابوالفضل؛ نوروزی، کیان؛ و اصغر دالوندی. ۱۳۹۵. بررسی مقایسه ای شیوع اعتیاد به تلفن هوشمند در بین دانشجویان پرستاری در دانشگاه های علوم پزشکی شهر تهران در سال ۱۳۹۵. نشریه علمی - پژوهشی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی، دوره ۲۶، شماره ۹۴، ص: ۱-۱۰.
- ۱۵- صدوقی، مجید؛ و زهرا محمد صالحی. ۱۳۹۶. رابطه استفاده آسیب زا از تلفن همراه با عملکرد تحصیلی دانشجویان: نقش واسطه ای کیفیت خواب. دو ماهنامه علمی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، خرداد-تیر ۱۳۹۶.
- ۱۶- خوش کنش، ابوالقاسم؛ و حسین کشاورز افشار. ۱۳۸۷. رابطه شادکامی و سلامت روانی دانشجویان، اندیشه و رفتار، دوره دوم، شماره ۷.
- ۱۷- Walsh S, White K, Young R, Cox S. Keeping in constant touch: the predictors of young Australians' mobile phone involvement. Computers in Human Behavior ۲۰۱۱; ۲۷(۱): ۳۳۳-۳۴۲.
- ۱۸- رستمی نژاد، محمد علی؛ وحدانی اسدی، محمدرضا؛ ایزی، مریم؛ روحانی، زهرا. (۱۳۹۳)، مدیریت آسیب های تلفن همراه در مدرسه: درنگی بر کارکردهای مثبت و منفی آن، فصلنامه مدیریت بر آموزش انتظامی، شماره ۲۵: دوره هفتم بهار ۱۳۹۳.
- ۱۹- صادق زاده، رقیه. ۱۳۹۶. وابستگی به شبکه های اجتماعی مجازی در زنان خانه دار، مطالعه موردی کیفی، فصلنامه علمی - ترویجی جامعه، فرهنگ و رسانه، سال ششم، شماره بیست و دوم.